

## इयत्ता-पाचवी- पाठ्यक्रम

विद्यार्थ्यांना पुढील उद्दिष्टे साध्य करण्यास मदत व्हावी म्हणून चेतक आणि पोषक वातावरण निर्माण करणे-

१. शाळेतले अनुभव घरातील आणि परिसरातील व्यक्तींपुढे प्रात्यक्षिकांसह सादर करणे.
२. वर्गमित्रांचे रीतीरिवाज, अनुभव, भावभावना समजून घेणे.
३. स्पष्ट शब्दोच्चारांसह समजून प्रकट वाचन करणे.
४. एका मिनिटाला सुमारे ३० शब्द या गतीने समजपूर्वक मूकवाचन करण्याचा सराव करणे.
५. रेषेची लांबी, दिशा आणि वळणे लक्षात घेऊन शब्दलेखन करण्याचा सराव करणे.
६. श्रवण, भाषण तसेच वाचन-शब्दसंपत्तीचा संग्रह करणे.
७. पाठ्यपुस्तकाच्या आणि अपरिचित वाचनसाहित्याच्या वाचनाचा आनंद घेणे. कथा, कवितांमधील व्यक्तिरेखांच्या भावभावना समजणे.
८. सुमारे ९०० शब्दांची श्रवण शब्दसंपत्ती, ३५० शब्दांची भाषण शब्दसंपत्ती आणि ९० दृक्-शब्दांची वाचन शब्दसंपत्ती विकसित करणे.

## इयत्ता ५ वी - पाठ्यक्रम

अध्ययनक्षेत्र - वर्ग, शाळा आणि समाज येथील भाषिक आंतरक्रिया

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
सूचना	शारीरिक शिक्षण, कार्यानुभव या विषयांच्या मराठी सूचना तयार करणे. त्यांच्या मदतीने प्रात्यक्षिक दाखवून संबंधित कृती करवून घेणे.	लक्षपूर्वक निरीक्षण करणे, सूचना ऐकणे आणि गटांत त्या कृती करणे.	सलग सूचनांमुळे उपकृतीचा क्रम लक्षात येतो.	सूचनांप्रमाणे कृती केल्याचे समाधान मिळते.	परिसरातील मित्रांना वर्गातील कृतीचे वर्णन करून सांगतात.	निरीक्षण व नोंद
समूहगीते	राष्ट्रीय सण, विशेष अथवा वार्षिक समारंभप्रसंगी गावयाच्या समूहगीतांचा सराव करून घेणे.	समूहगीतांचा अर्थ, चाल, लय समजून घेणे आणि एकसुरात गीत गाणे.	एकसुरात गाण्याचे महत्त्व पटते.	आनंदाने गातात.	समूहात एकसुरात गातात.	निरीक्षण व नोंद

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभाकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
भाषण	विद्यार्थ्यांच्या घरी साजऱ्या होणाऱ्या सण समारंभांबद्दल प्रश्न विचारून माहिती घेणे.	विचारलेल्या प्रश्नांची पूर्वानुभावांवरून आणि कुटुंबात झालेल्या चर्चांच्या आधारे उत्तरे देणे. अनुभावाधारित भाषण करणे.	आपल्या समाजात होणाऱ्या समारंभात मिळालेली माहिती आणि इतर विद्यार्थ्यांनी दिलेली माहिती यातील साम्यभेद लक्षात येतात.	नव्या माहितीचा आनंद होतो.	मित्रांच्या घरी साजऱ्या होणाऱ्या सणांचे ऐकलेले वर्णन घरी पालकांना ऐकविणे.	तोंडी चाचणी (माहिती देणे)
अक्षरांचे खेळ	एका शब्दातील अक्षरांपासून अनेक शब्द बनविणे. उदा. अहमदनगर, अहमद, नगर, मदन, मगर इ.	दिलेल्या शब्दातील अक्षरांपासून वेगवेगळ्या जुळण्या करून पाहून अनेक शब्द बनविणे.	विचार करून अक्षरांपासून वेगवेगळे शब्द कसे बनतात ते कळते.	नव्या खेळात मिळालेल्या यशामुळे अक्षरांचे आणखी खेळ खेळावेसे वाटतात.	अक्षरांच्या खेळात भाग घेतात. दिलेल्या अक्षरांपासून शब्द बनवून लिहितात.	लेखी चाचणी (शब्दलेखन)
शब्दलेखन	दिलेल्या अक्षरांपासून शब्द बनविणे. जसे- श, स, ल, द, र, क, न, म, घ, ह - शरद, हसन, घर, कमळ इ.	दिलेल्या अक्षरांपासून अनेक शब्द बनविणे. लिहिणे.	-	भाषिक खेळाचा आनंद घेतात.	मित्रांना कोडी घालतात.	लेखी चाचणी (शब्दलेखन)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभाकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
वाक्यलेखन	विद्यार्थ्यांनी बनविलेल्या शब्दांना योग्य क्रियापदांची जोड देऊन वाक्ये बनविण्यास व ती लिहून काढण्यास सांगणे.	स्वतः बनविलेल्या शब्दांना योग्य क्रियापदे जोडून वाक्ये तयार करणे व लिहून काढणे.	शब्दांना क्रियापदांची जोड दिल्यावर वाक्याला अर्थ येतो हे पुसटसे जाणवते.	वाक्ये बनविण्यात यश मिळाल्याचा आनंद होतो.	दिलेल्या शब्दांना क्रियापदांची जोड देऊन वाक्ये तयार करतात व लिहितात.	स्वाध्याय
सुलेखन	अक्षरांचा योग्य आकार व अक्षरात योग्य अंतर ठेवून लेखन कसे करतात याचे प्रात्यक्षिक दाखविणे आणि विद्यार्थ्यांना सुलेखन करण्यास सांगणे.	प्रात्यक्षिकात दाखविल्याप्रमाणे चौरस आकार योग्य आकार काढून आणि त्यात योग्य अंतर ठेवून लेखन करणे.	काळजीपूर्वक केलेले लेखन छान दिसते याची जाणीव होते.	सुलेखनाचा आनंद होतो.	काळजीपूर्वक लेखन करतात.	निरीक्षण व नोंद
अनुलेखन, श्रुतलेखन	शब्द व वाक्ये यांचे अनुलेखन व श्रुतलेखन करविणे.	गटात परस्पराना अनुलेखन करण्यास मदत करतात.	शब्दोच्चार व लेखन यातील संबंध लक्षात येतात.	अचूक लेखन झाल्याचे समाधान वाटते.	चुका न करता श्रुतलेखन करतात.	लेखी चाचणी (अनुलेखन व श्रुतलेखन)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभाकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
वाचन	मर्यादित आणि सोपा मजकूर असलेली वाचनकार्डे वाचन कोपऱ्यात उपलब्ध करून देणे.	आपापल्या आवडीनुसार कथा, कविता, विनोद, कोडी असलेली वाचनकार्डे घेऊन वाचणे.	वाचनसाहित्याचे वेगवेगळे प्रकार असल्याची जाणीव होते.	आवडीचे वाचनसाहित्य वाचायला मिळाल्याचा आनंद होतो.	विविध प्रकारचे साहित्य वाचतात.	निरीक्षण व नोंद
प्रकटवाचन	विशिष्ट उताऱ्यांचे प्रकटवाचन करताना कोणत्या गोष्टींमुळे मजा येते ते शोधावयास सांगणे.	लक्षपूर्वक ऐकणे. गटातील मित्रांसमोर प्रकटवाचन करणे.	समान अक्षरे व शब्द यांच्या पुनरावृत्तीमुळे प्रकट वाचन ऐकताना मजा येते हे जाणवते.	प्रकटवाचन ऐकण्याची मजा अनुभवतात.	वर्गात अर्थपूर्ण प्रकटवाचन करतात.	तोंडी चाचणी (प्रकटवाचन)
कविता	कवितेची पार्श्वभूमी स्पष्ट करणे. कविता वाचनानंतर महत्त्वाच्या तपशिलांवर प्रश्न विचारणे.	पार्श्वभूमी लक्षपूर्वक समजून घेणे. प्रश्नांची उत्तरे शोधताना कवितेतील वस्तुस्थिती आणि तिच्यावर कवीने केलेल्या कल्पना शोधणे.	कवितेतील आवडलेल्या गोष्टींची नोंद घेतात.	कवितेचा आनंद घेतात.	कवितेतील महत्त्वाच्या तपशिलांवरील विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहितात.	लेखी चाचणी (प्रश्नोत्तरे)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
कथा	कथेतील घटना, त्यांचा क्रम, पात्रे, त्यांचे वागणे, बोलणे इ. तपशील समजावून घेण्यास मदत करणे.	कथा वाचणे, त्यात आलेल्या शंका विचारणे.	कथेतील महत्त्वाचे तपशील समजातात.	कथा वाचनाचा आनंद घेतात.	कथेतील तपशिलांवर विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहितात.	लेखी चाचणी (प्रश्नोत्तरे)

### अध्ययन क्षेत्र - भाषेच्या नियमव्यवस्थेचा परिचय

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
शब्दांची नादमयता	ढगांचा गडगडाट, झऱ्यांचा खळखळट इ. शब्दांचे निरीक्षण करावयास देणे. असेच आणखी शब्द सांगण्याचे आवाहन करणे.	सूचनेनुसार नवे शब्द सुचविणे. या शब्दांचे वैशिष्ट्य शोधणे.	प्रत्येक वस्तू आणि संबंधित आवाज यांच्यातील साहचर्य लक्षात राहते.	नादमय शब्दांची पुनरावृत्ती आनंद देते.	या शब्दांना नाव सुचवितात.	-

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
विरुद्धार्थी शब्द	वाचन साहित्यात आलेल्या शब्दांच्या यादीचा पुरविणे. सूचना देणे. विद्यार्थ्यांनी विरुद्धार्थी शब्दांचे वाक्यात केलेले उपयोग तपासणे आणि आवश्यक ती दुरुस्ती सुचविणे.	सूचनांनुसार यादीचा निरीक्षण करून त्यातील विरुद्धार्थी शब्द एकमेकांसमोर लिहिणे. विरुद्धार्थी शब्दांचे वाक्यात उपयोग करणे.	शब्दांचे वाचनातील संदर्भ आठवतात.	वर्गाच्या उपक्रमात सहभागी झाल्याचा आनंद होतो.	विरुद्धार्थी शब्दांचा वाक्यांत उपयोग करतात.	तोंडी चाचणी (विरुद्धार्थी शब्द)
शब्दसंग्रह	वाचनात ज्यांचा नव्याने परिचय झाला आहे, अशा शब्दांची अर्थासह यादी तयार करून 'आमचा शब्दसंग्रह' यासाठी संबंधित वर्गमित्राकडे देण्याच्या सूचना देणे.	नव्याने परिचित झालेल्या शब्दांचे संदर्भाने कळलेले अर्थ लिहून काढणे.	शब्दांचे अर्थ संदर्भामुळे निश्चित होतात हे लक्षात येते.	नवीन माहिती मिळाल्याचा आनंद होतो.	अर्थासह लिहिलेले नवे शब्द शिक्षकांच्या संमतीने 'आमचा शब्दसंग्रह' साठी विशिष्ट वर्गमित्राकडे सुपूर्त करणे.	-

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	शब्दांचे लिंग	सुलभकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतीची काही उदाहरणे	लिंगभेद दर्शविणारी वाक्ये असलेला तक्ता लावून सूचना देणे.	विद्यार्थ्यांना कारण सांगता आले नाही तर क्रिया कोणती, ती करणारे कोण, असा प्रश्न उपस्थित करणे. कर्ता पुरुष, स्त्री अथवा अन्य कोणी हे काढून घेऊन स्पष्टीकरण देणे.	वाक्ये वाचणे. क्रियापदांचे निरीक्षण करून त्यांच्यातील फरकांच्या कारणांची चर्चा करणे. संबंधित नामे सांगणे. स्पष्टीकरण समाजावून घेणे.	विद्यार्थ्यांच्या कृतीची काही उदाहरणे	बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे			
											परस्परांच्या म्हणण्यातील तर्कसंगती तपासतात. निरीक्षण करून कर्ता शोधतात.	नवीन माहिती मिळाल्याचा आनंद होतो.	दिलेल्या वाक्यांतील प्राणी आणि वस्तू यांची लिसे ओळखतात.

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभाकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
विरामचिन्हें- पूर्णविराम, स्वल्पविराम, प्रश्नचिन्ह	पाठ्यपुस्तकातील पाठाचे विरामचिन्हें लक्षात घेऊन प्रकट वाचन करणे. अन्य पाठातील संबंधित चिन्हांचा उपयोग केलेली वाक्ये निवडून वाचण्यास सांगणे.	लक्षपूर्वक ऐकणे. संबंधित चिन्हें असलेली वाक्ये शोधणे.	वाचनातील विरामचिन्हांचे उपयोग लक्षात येतात.	-	दिलेल्या उताऱ्यातील विरामचिन्हे लक्षात ठेवून वाचन करतात.	तोंडी चाचणी
नाम	फलकावर वस्तू, प्राणी, व्यक्ती, ठिकाणे, गुण असे रकाने पाडून पुढे खेळाच्या सूचना देणे.	गटांमधील स्पर्धेत सहभागी होणे. शिक्षिकेने खूण करताच आपल्या वाट्याला आलेल्या रकान्यात लिहिण्यासाठी नावे सांगणे. वेळ संपण्याची खूण होताच थांबणे.	संबंधित रकान्यातील जास्तीत जास्त नावे आठवतात.	खेळाची गंमत घेतात.	दिलेल्या उताऱ्यातील नामे शोधून त्यांचे वर्गीकरण लिहितात.	लेखी चाचणी (शब्दलेखन)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभाकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	रकान्यांतील नावांना 'नामे' म्हणतात असे सांगून रकान्यांच्या शीर्षकांच्या मदतीने नामाची व्याख्या तयार करण्यास सांगणे. आवश्यक तेथे मदत करणे.	गटात चर्चा करून आपल्या गटाने तयार केलेली व्याख्या सांगणे. व्याख्यांची तुलना करून योग्य व्याख्या बनविणे.	कारणांची तुलना करून योग्य पर्यायांची निवड करतात. शोधून काढलेले कारण कसे योग्य आहे ते पटवून देतात.	नवीन ज्ञानाचा आनंद होतो. व्याख्या तयार करण्यातल्या यशाचा अभिमान वाटतो.	दिलेल्या उताऱ्यातील नामे शोधून लिहितात. रिकाम्या जागी योग्य नामांची निवड करून वाक्ये लिहितात.	लेखी चाचणी (शब्दलेखन)
क्रियापद	क्रियापदे असलेले शब्दसमूह (वाक्ये) आणि क्रियापदे नसलेले शब्दसमूह वाचून घेणे. कोणत्या शब्दसमूहांचा अर्थ कळतो आणि कोणत्या शब्दसमूहांचा अर्थ कळत नाही ते ओळखून घेणे. हा फरक कशामुळे पडला ते विचारणे.	दोन्ही गटातील शब्दसमूहांचे निरीक्षण करणे. फरक पडण्याची कारणे शोधणे.	तर्काच्या साहाय्याने कारणे शोधतात.	व्याख्येसंबंधी झालेल्या ज्ञानाचा आनंद होतो. खेळात रस घेतात.	उताऱ्याचे श्रुतलेखन करून त्यातील सर्वनामे अधोरेखित करतात.	लेखी चाचणी (श्रुतलेखन)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभाकांच्या (पालक, शिक्षक, मित्र) कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतीची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	<p>योग्य निवडीबद्दल शाबासकी देणे. निवड केलेल्या शब्दांना 'क्रियापदे' म्हणतात हे सांगणे.</p> <p>क्रियापदांमध्ये कोणते साम्य आहे अथवा त्या शब्दांमुळे कशाचा बोध होतो ते शोधण्यास सांगणे.</p> <p>विद्यार्थ्यांनी क्रियापदांची सांगितलेली कार्ये फलकावर लिहिणे. त्या कार्यांच्या मदतीने क्रियापदाची व्याख्या बनविण्यास सांगणे. आवश्यक तेथे मदत करणे.</p>	<p>चर्चा करणे.</p> <p>चर्चेतून व्याख्या तयार करणे.</p>	<p>क्रियापदांमधील साम्य शोधताना ते कृतीचा, अथवा क्रियेचा बोध करतात हे लक्षात येते.</p> <p>व्याख्येत त्या त्या शब्दांच्या वैशिष्ट्यांचा समावेश करावयाचा असतो हे लक्षात येते.</p>	<p>साम्य आणि बोध यांचा शोध घेतल्याचा आनंद होतो.</p>	<p>आपले म्हणणे योग्य शब्दांत पटवून घेतात.</p> <p>आपले म्हणणे योग्य शब्दांत पटवून घेतात.</p>	